

ZIELONA GÓRA. 30 MAJA 1960

czyli obrona Domu Katolickiego

*Wystawa poświęcona obrońcom Domu Katolickiego -
represjonowanym uczestnikom Wydarzeń z 30 maja 1960 r.
w Zielonej Górze*

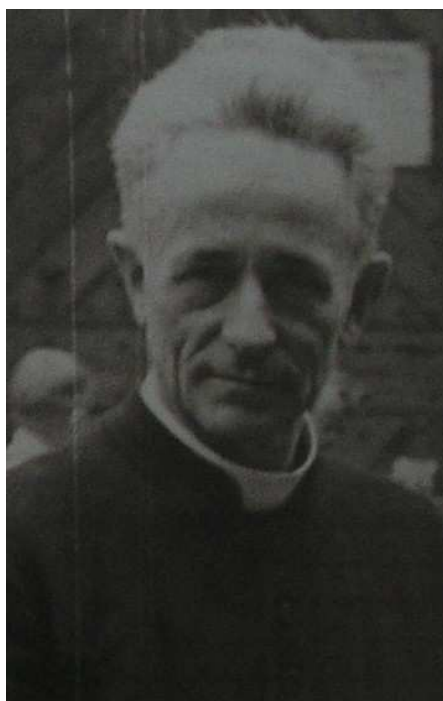
Sulechów, maj-czerwiec 2008

Wydarzenia Zielonogórskie 1960

30 maja 1960 r. w Zielonej Górze społeczeństwo stanęło w obronie Domu Katolickiego i ks. Kazimierza Michalskiego - w obronie wiary. W proteście uczestniczyło ponad 5000 osób, niektórzy wciąż mieszkają w Zielonej Górze, Sulechowie i Świebodzinie.

Trójka wojewódzka wydała wyrok

Poniedziałek, 30 maja 1960 r. To właśnie tego dnia, doszło do największego protestu przeciwko władzy w Zielonej Górze. Wcześniej ks. Kazimierz Michalski informował wiernych w kościele o planowanej eksmisji księży z Domu Katolickiego. Parafianie złożyli petycję do Rady Państwa podpisaną przez 1200 mieszkańców z prośbą o odstąpienie od likwidacji Domu Katolickiego, lecz odpowiedź była negatywna.

Ksiądz Kazimierz Michalski

Już w 1959 r. władze zamierzały pozbawić parafię św. Jadwigi Domu Katolickiego (dziś budynek Filharmonii Zielonogórskiej), który od 1945 r. należał do parafii. Dla wielu mieszkańców 50-tysięcznej Zielonej Góry był to centralny ośrodek działalności religijno-kulturalnej, w którym odbywała się nauka religii, działały grupy teatralne dzieci i młodzieży, była biblioteka parafialna, przedszkole i oddział Caritasu. Zielonogórskie władze partyjne - KW PZPR, korzystając z zaleceń wicedyrektora Urzędu do Spraw Wyznań (zastępcy Pełnomocnika Rządu do Spraw Stosunków z Kościołem) Jana Lecha, który w lutym 1960 r. przebywał w Zielonej Górze, podjęły decyzję o odebraniu parafianom Domu Katolickiego.

Decyzję polityczną o eksmisji podjęła „trójka wojewódzka ds. kleru”. Składała się z Tadeusza Wieczorka - I sekretarza KW PZPR, Ludwika Siedleckiego - sekretarza ds. propagandy KW PZPR i szefa Służby Bezpieczeństwa KW MO Bolesława Galczewskiego. To oni, po 1956 r., podejmowali prawie wszystkie decyzje dotyczące Kościoła katolickiego w województwie

zielonogórskim. „Trójka ds. kleru”, jako tzw. „czynnik polityczny” utworzony na mocy decyzji Egzekutywy KW PZPR, wykorzystywała do swych działań specjalną grupę zorganizowaną w ramach Samodzielnego Referatu, a następnie Wydziału IV Komendy Wojewódzkiej MO w Zielonej Górze, która prowadziła działania operacyjne przeciwko Kościołowi - walkę z wszelkimi przejawami życia religijnego, koordynowaną przez Departament IV MSW.

Grupa kobiet przy wejściu do Domu Katolickiego, 30 maja 1960 r., godz. 10.40

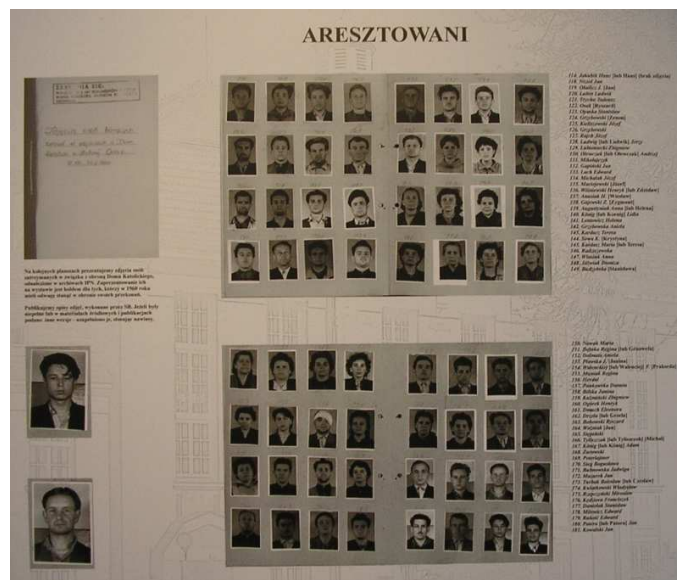
Zamierzano także usunąć - przenieść do innego miasta - proboszcza ks. Kazimierza Michalskiego, który był pierwszym zielonogórskim dziekanem i głównym organizatorem polskiego życia religijnego w Zielonej Górze od 1945 roku. Jego zdecydowana postawa przeciwko usuwaniu religii ze szkół i aktywna działalność w rozwoju życia religijnego przyczyniła się do uzyskania dużego poparcia zielonogórczyków. Gdy w 1952 r. ks. Michalski organizuje procesję w dzień Bożego Ciała, to uczestniczy w niej ok. 20 tys. wiernych i za to zostaje ukarany grzywną. Komunistyczna władza uznaje go za niewygodnego, działającego na szkodę państwa i nazywa „wrogiem ludu i ustroju”. W 1953 r. Rada Państwa wydała „Dekret o obsadzaniu duchownych stanowisk kościelnych”, będący ingerencją władzy w wewnętrzne sprawy Kościoła. Ks. Michalski odmówił podpisania deklaracji lojalności i ślubowania komunistom. Zostaje zatrzymany przez Urząd Bezpieczeństwa i zmuszony do opuszczenia parafii, wyjeżdża do Poznania. Po 3 latach - w 1956 roku, wraca do Zielonej Góry. W 1959 r., w obronie Domu Katolickiego, gwałtownie narasta konflikt z władzą, który doprowadza do wybuchu protestu społeczeństwa 30 maja 1960 roku.

Na placu Wielkopolskim przy narożniku Domu Katolickiego uczestnicy Wydarzeń uciekają przed milicją, ZOMO i gazami łzawiącymi

Po tych wydarzeniach władza zażądała od biskupa W. Pluty usunięcia z funkcji proboszcza ks. K. Michalskiego, którego uznała odpowiedzialnym za zamieszki. 17 grudnia 1960 r. ks. dziekan K. Michalski złożył rezygnację ze stanowiska proboszcza i odszedł do parafii św. Wawrzyńca w Poznaniu. Umiera 11 lutego 1975 roku. Po dziesięciu latach w kościele św. Jadwigi w Zielonej Górze parafianie umieścili tablicę ku czci księdza **Kazimierza Michalskiego (1898-1975), byłemu więźniowi Dachau, organizatorowi polskiego życia religijnego Kościoła rzymskokatolickiego w Zielonej Górze. Wdzięczni parafianie św. Jadwigi. Zielona Góra 6 X 1985**”.

Wydarzenia 30 maja 1960 r. były największym społecznym sprzeciwem w powojennej Zielonej Górze. Wielu uczestników [tamtych Wydarzeń] było represjonowanych: skazanych na wysokie kary więzienia (nawet do 5 lat), grzywny, wyrzuconych z pracy, wydalonych ze szkół. Niektórzy zostali zmuszeni, pod presją komunistycznych władz partyjnych (Egzekutywa KW PZPR) i represyjnego aparatu bezpieczeństwa, do wyjazdu z Zielonej Góry (ks. Kazimierz Michalski odszedł do Poznania). Prześladowanie protestujących trwało wiele lat. - W kilku przypadkach Sąd Najwyższy uchylił wyroki z 1960 r., uzasadniając, że działania oskarżonych wynikały z sytuacji politycznej - powiedział mecenas Walerian Piotrowski. Dopiero w 1998 r. jeden z uczestników, skazany na 4 lata więzienia, doczekał się 70 000 zł rekompensaty.

Zdjęcia osób aresztowanych w związku z obroną Domu Katolickiego

Po Wydarzeniach Zielonogórskich 1960, w których milicja i ZOMO wrzucali pojemniki z gazem do kościoła i, bijąc pałkami, wyciągali zgromadzonych w świątyni, eksmitowano księży z Domu Katolickiego i aresztowano co najmniej 322 osoby (w tym 61 kobiet i 16 nieletnich). Zapadły wysokie wyroki - do 5 lat więzienia, niewspółmierne do winy, czasami za pobyt w miejscu wydarzeń. Różne formy represji stosowane przez władze spowodowały degradację społeczną obrońców Domu Katolickiego, odczuwalną przez wielu do dnia dzisiejszego.

Tablica pamiątkowa umieszczona na budynku filharmonii

Po Wydarzeniach Zielonogórskich 1960 jest kilka „znaków pamięci”. Umieszczono trzy tablice upamiętniające uczestników. Jedną w 1992 r. zamontowano na budynku Filharmonii Zielonogórskiej przy pl. Powstańców Wielkopolskich z napisem: „W latach 1945-1960 budynek ten był Domem Parafialnym Rzymskokatolickiej Parafii Św. Jadwigi. 30 MAJA 1960 roku wokół tego Budynku w obronie praw Kościoła Katolickiego liczni mieszkańcy Zielonej Góry przeciwstawili się czynnie władzy komunistycznej. Ku pamięci potomnych tablicę tę umieścił 11.11.1992 r. Zarząd Miasta Zielonej Góry”.

W 2000 r., w ramach akcji „Uczcijmy pamięć o Wydarzeniach”, zbierano podpisy pod petycją o nadanie jednej z ulic nazwy imienia 30 Maja 1960. Podpisało się ponad 250 osób i przy pl. Powstańców Wielkopolskich, ul. Kasprowicza, koło sklepu „Meteor”, jest nazwa ulicy upamiętniająca ten szczególny dzień. Na ul. 30 Maja 1960 są dwie tablice (na początku i na końcu ulicy) - ufundowane przez kupców i rzemieślników - upamiętniające uczestników tamtych wydarzeń.

Bogusław Malicki

Wybrana bibliografia

- B. Biegalski, *Obrona Domu Katolickiego w Zielonej Górze - 30 maja 1960 r.*, w: Studia Zielonogórskie, Zielona Góra 2004;
- B. Biegalski, T. Dzwonkowski, M. Szylo, *Wydarzenia zielonogórskie w 1960 r.*, Zielona Góra 1995;
- A. Dudek, *Sprawa własności kościelnej na Ziemiach Zachodnich*, w: Państwo i Kościół w Polsce 1945-1970, Kraków 1995;
- A. Dudek, R. Gryz, *Komuniści i Kościół w Polsce (1945-1989)*, Kraków 2003;
- A. Dudek, T. Marszałkowski, *Zielona Góra (30 maja 1960)*, w: Walki uliczne w PRL 1956-1989, Kraków 1999;
- T. Dzwonkowski, S. Jankowiak, F. Leśniak, C. Osękowski, *Konflikt o Dom Katolicki w Zielonej Górze w dniu 30 maja 1960 roku w świetle dokumentów*, Poznań 2006;
- T. Gierasimczyk, *Niewygodny ksiądz*. Zielona Góra - Obrona Domu Katolickiego, „Gość Niedzielny” nr 25, 18 VI 2006;
- B. Kobiernik, T. Nosowski, R. Przypis, P. Walania, *Gorący, majowy dzień 1960 roku*, Zielona Góra 1999 (praca wyróżniona w konkursie historycznym);
- B. Malicki, *Wydarzenia Zielonogórskie 1960*, „Gazeta Sulechowska” nr 18, 19 XII 2003;
- B. Malicki, *Petycja została odrzucona*. Wydarzenia Zielonogórskie 1960 - cz. II, „Gazeta Sulechowska” nr 2 (20), 20 II 2004;
- B. Malicki, *Petycja została odrzucona*. Wydarzenia Zielonogórskie 1960 - cz. II cd., „Gazeta Sulechowska” nr 3 (21), 20 III 2004;
- B. Malicki, *Obrońcy Domu Katolickiego*. Wydarzenia Zielonogórskie 1960 - cz. III, „Gazeta Sulechowska” nr 7 (25), 9 VII 2004;
- B. Malicki, *Wydarzenia Zielonogórskie 30 maja 1960 r.*, „Puls” nr 7-8, lipiec-sierpień 2004;
- B. Malicki, *Śledztwo IPN-u trwa...*, „Gazeta Sulechowska” nr 5 (35), 20 V 2005;
- J. Miłoś, *Obrona Domu Katolickiego*, „Niezależna Gazeta Polska” nr 1 (23), 4 I 2008;
- C. Osękowski, *Konflikt o Dom Katolicki w Zielonej Górze w 1960 roku*, w: Studia Zielonogórskie, Zielona Góra 1995;
- J. Sikorski, *Władza a Kościół na Ziemi Lubuskiej w latach 1945-1956*, w: Rocznik Lubuski tom 31, cz. 2, Zielona Góra 2005;
- K. Stanglewicz, *Petycja nie została przyjęta*. Spór o Dom Katolicki, cz. I, „Zielonogórska Gazeta Nowa” nr 104 (160), 30 V-2 VI 1991;
- K. Stanglewicz, *Wtedy nastąpił wybuch*. Spór o Dom Katolicki, cz. II, „Zielonogórska Gazeta Nowa” nr 109 (165), 7-9 VI 1991;
- D. Śmierchalski-Wachocz, *Partia komunistyczna wobec Kościoła i przejawów wiary katolickiej w swoich szeregach*. Na przykładzie Środkowego Nadodrza w latach 1945-1989, Ząbki 2006;
- J. Żaryn, *Dzieje Kościoła Katolickiego w Polsce (1944-1989)*, Warszawa 2003.

Wystawy

Pierwsza wystawa o majowym proteście społeczeństwa z 1960 roku w Zielonej Górze pt. „Wydarzenia Zielonogórskie, czyli obrona Domu Katolickiego 30 maja 1960 roku” została zrobiona przez Bogusława Malickiego. Pokazana była w 2003 r. w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Sulechowie. Autor wystawy przedstawił zdjęcia, dokumenty, publikacje i inne materiały archiwalne pochodzące z jego prywatnych zbiorów.

Następna wystawa pt. „Zielona Góra. 30 maja 1960” składająca się z 16 paneli ekspozycyjnych (obecnie prezentowana w Sulechowie), została wykonana przez Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Poznaniu. Inicjatorem jej powstania był Bogusław Malicki.

W tych miejscach wystawa „Zielona Góra. 30 maja 1960” była prezentowana:

- Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. C. Norwida w Zielonej Górze (uroczyste otwarcie wystawy połączone z konferencją naukową odbyło się w 2004 r.),

Wystawa w sulechowskim gimnazjum

- Publiczne Gimnazjum nr 2 w Sulechowie (2005 r.),
- Zielonogórsko-Gorzowskie Wyższe Seminarium Duchowne w Paradyżu (2005 r.),
- Zespół Szkół Zawodowych PBO w Zielonej Górze (2008 r.),
- Biblioteka Publiczna Gminy Sulechów w Sulechowie przy ul. Jana Pawła II 52 (wystawa połączone z konferencją naukową, maj-czerwiec 2008 r.).

**Materiały archiwalne - zdjęcia i dokumenty - pochodzą
ze zbiorów instytucji i osób prywatnych**

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej
w Warszawie

Archiwum Oddziału Instytutu Pamięci Narodowej
w Poznaniu

Instytut Prymasowski

Ośrodek Karta w Warszawie

Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna
im. C. Norwida w Zielonej Górze

Krzysztof Donabidowicz

Antoni Dudek

Bogusław Malicki

Sulechowskie Towarzystwo Historyczne

www.sth-stowarzyszenie.za.pl